

ספרים וסרטים מתארים את המשבר הגדול שעבר על אמריקה. בהשוואה לאירופה ובמיוחד גרמניה, האמריקאים חיו בלוקסוס. התמוטטות שוק הכספים שיתקה את המשק לחלוטין. מאות אלפי עובדים נזרקו לרחוב, הביקוש לסחורה ירד למינימום, דבר ששיתק את התעשייה וגרם למובטלים נוספים. זאת לא הייתה האינפלציה, שכולם זכרו ופחדו ממנה. זאת הייתה דפלציה קטלנית: רמת המחירים ירדה. לא היה מחסור כלשהו, ובכל זאת, השכבות החלשות לא היו מסוגלות לדאוג לקיומן ורעבו ללחם. דמי אבטלה היו מינימאליים. והמדכא מכל, לא נראה שום סיכוי לשינוי המצב בעתיד הנראה לעין.

היינו כבר גדולים דינו כדי להבין, מה קורה סביבנו. זרם הקונים בחנות פחת, פוטרו עובדים, ושוב חשו במתח ברחוב. הבחירות בספטמבר 1930 הכניסו את הנאצים עם 25% מנדטים לרייכסטאג: הנורה האדומה נדלקה. גם הקומוניסטים התחזקו והיו למפלגה השלישית בגודלה. ובכך המאבק הפוליטי עבר לרחוב, והתכתשויות קטלניות בין נאצים וקומוניסטים היו לעניין של כל יום. הסוציאל דמוקרטים, המפלגה החזקה ביותר, שחלשה גם על המשטרה, נשארה בצד. לו לקחו אז חלק פעיל יחד עם הקומוניסטים במיגור הנאצים, היו יכולים להצליח בכך תוך זמן קצר. אך הם חשבו בטעות, כי שני הקיצונים יאכלו אחד את השני וייעלמו יחד מהבמה. קיטוב פוליטי אחז בכל החיים הציבוריים. זירת הקרב הייתה בערים הגדולות: באספות פוליטיות, בספורט, באוניברסיטאות, בבתי הספר ובתנועות הנוער, בפונדקים וגני בירה.

עם עליית כוחם של הנאצים, ההטפה האנטי יהודית לבשה צורות חדשות, ציבוריות. היהודים הואשמו במשבר הכלכלי העולמי, באבטלה, ובעיקר כאחראים לחתימת חוזה השלום עם בנות הברית (חוזה ורסיי), שהטיל על גרמניה תשלום פיצויים (שהפסיקה לשלם עם פרוץ המשבר הכלכלי). היהודים לא נשארו פסיביים וניסו להשיב מלחמה שערה - מעל דפי העיתונות ובויכוחים פוליטיים. אך לא היה ליהודים פרטנר בויכוחים אלה. הנאצים בכלל לא טרחו להתווכח עם היהודים - הם מראש לא הכירו בהם כאזרחים שווי זכויות. וכך כל המאמץ ההסברתי היהודי התפזר בחלל הריק. הגרמנים היו מעוניינים לשמוע מה שהנאצים אומרים - ולא מה שהיהודים משיבים. הטילו אומנם על היהודים אשמה, אך לא נתנו להם להתגונן.

ערב עליית הנאצים לשלטון חיו בגרמניה כ- 600,000 יהודים (1% של כלל האוכלוסייה), אזרחים גרמנים לכל דבר. מבחינה דתית התארגנו היהודים בקהילות. מאז ביסמרק, קהילה דתית, קתולית, פרוטסטנטית או יהודית, הייתה מוכרת כגוף ציבורי, שרשאי לגבות מסים מחבריו לשם כיסוי הוצאותיו השוטפות. המסים נגבו באמצעות העירייה או האוצר והיו מחייבים. מי שלא רצה בהשתייכות לקהילה דתית, חייב היה להצהיר על כך בבית המשפט. הקהילות היהודיות היו מאוגדות ארצית ופדראלית. במישור הדתי התחלקו יהודי גרמניה לליבראלים (הקונסרבטיבים באמריקה של היום) ואורתודוקסים, עם שכבה זקה של חרדים מחד ושכבה לא יותר גדולה של רפורמים מאידך. הגוון הליבראלי היווה את הרוב. פוליטית כללית נמנו היהודים בדרך כלל עם "השמאל הבורגני" (המפלגות הלא-פועליות שלא נמנו עם הימין), אם כי רבים היו פעילים במפלגות הסוציאליסטיות וגם במפלגה הקומוניסטית. פוליטית-יהודית, הרוב נמנה עם הזרם המרכזי שהתבטא בארגון פדראלי, ה-CV - בתרגום חופשי: איגוד מרכזי של אזרחים גרמנים מדת יהודית *deutscher Staatsbuerger* *juedischen Glaubens Central Verein* - אזרחי מדינה מדת יהודית" הדגישה כי יהדות היא דת, בדומה לנצרות ולאיסלם. יהודים אינם קבוצה אתנית נפרדת מהגרמנים. הם השיגו, כי בטפסים רשמיים (זרכון, מפקד אוכלוסין) צוינה הדת לא "יהודי" אלא "mosaisch" - "דת משה". קומץ הזרם הרפורמי התארגן באיגוד נפרד עם נטיות ימניות; כך גם הופיע איגוד חיילים יהודים, וותיקי מלחמת העולם הראשונה, R.J.F., ראשי תיבות ל-Reichsbund juedischer Frontsoldaten - תחת הנהגתו של סרן לויבנשטיין אחד, טייס קרבי, שלא התעייף להדגיש את נאמנותו לדגל (הישן). היה משהו מן הגיחוך בריטוריקה זו; גם היא נזרקה לחלל ריק - איש לא התייחס אליה, אולי לעגו לה.

עליית הנאצים לשלטון בווריצן לא החלה ב-30 בינואר 1933. הם כבשו את הרחוב עם ניצחונם בבחירות בספטמבר 1930, בהן השיגו מעל 100 נציגים בפרלמנט הגרמני והפכו ממפלגה שולית קיצונית לכוח השלישי. הם כבשו את הרחוב - לא בברלין או במרכזים הגדולים האחרים. הם נעשו לגיבורים בפרובינציה, בעיירות ובכפרים, שם המעמד הבינוני הנמוך הריע להם ורץ לאסיפות העם. כך גם בווריצן. לא שהציבור הרחב